

muligt, at den inddeling af Jylland, der kendes fra det 13. århundrede, går meget langt tilbage, men den har sikkert i romersk jernalder været anderledes, end den senere kendes, og der må have været meget andet end gravritus, der adskilte syslerne, hvad Per Lysdahl også synes at mene. Man kan vel også med rette rejse det spørgsmål, hvor fremtrædende kulturforskellen er i Jylland. Andet, der ikke har sat sig spor i arkæologien, kan have været mere afgørende. Alt viser at det bliver mere og mere påtrængende at tilvejebringe en modsigelsesfri korrelation mellem arkæologi og historie.

Axel Steensberg behandler betydningen af forleddet i stednavnet Trelleborg og nævner bl. a., at træl måske er et folkenavn, ikke en betegnelse for en social klasse, eller at det kan være navn på en enkelthed i konstruktionen af de huse, der var bygget i den sjællandske vikingeborg. Ingen af de løsninger, han anfører, tilfredsstillende dog ham og andre, og navnets oprindelse er stadig lige gådefuld.

Holger Rasmussen beskæftiger sig med de skinker og andre sager, der særlig er fundet i gårde i Vendsyssel. De er blevet opfattet som »gårdfetischer«, der skulle afværge ulykker fra gårdens beboere og besætning, mens andre har givet en mere jordbundet forklaring og opfattet dem som forglemte fødevarer eller ubrugelige sager, der af en eller anden tilfældig grund ikke var kastet bort. Holger Rasmussen gør opmærksom på, at ingen af disse forklaringer virker overbevisende, og at spørgsmålet må ses i en større sammenhæng. Selv om disse ting tilsyneladende kan føres ind under en forklaring, der dækker dem alle, er det imidlertid muligt, at de skal behand-

les enkeltvis, og at enhver af dem skal forklares ud fra sin egen baggrund.

Alle de her tre fremdragne emner viser tydeligt, at der endnu er meget at gøre, og at den sædvanlige historiske forklaring ikke slår til, men at det er nødvendigt at drage sprogforskning ind i studiet for at nå til fuld forståelse.

Helge Sjøgaard

Rudolph Bertouch: Menigmands minde. (Deins Boghandel, Maribo, 1971). 401 s.

Litteraturen om vore gravminder er meget beskeden, når man undtager, hvad der er skrevet om de københavnske kirkegårde, og hvad der behandles i samlingsværket Danmarks Kirker. Desto nyttigere er denne bog, hvis forfatter i samarbejde med Madeleine Fontenay har givet en oversigt over de folkelige gravminder på Låland og Falster. Den er bredt anlagt, idet den ikke alene behandler monumenterne, men også giver et overblik over kristendommens historie til dens komme til Norden og jævnligt bringer sammenligninger med tilsvarende minder andre steder i Danmark og i udlandet, og dens grundighed er utvivlsom. Alene litteraturlisten fylder 15 sider. Det er lykkedes at samle et omfangsrigt materiale, og den, der søger oplysning om, hvorledes de efterlevende mindedes deres døde, vil ikke gå forgæves, selv om manglen af et register gør det vanskeligt at finde oplysninger om detaljer, og bogen ville sikkert have vundet i værdi ved at have koncentreret sig stærkere om det egentlige emne.

Alligevel er der meget, man savner i den. Man har følelsen af, at

forfatteren ikke tilstrækkeligt behersker sit stof og derfor har svært ved at ordne det. Det ville være naturligt at behandle emnet stilhistorisk, så der fremkommer en redegørelse for, hvorledes de folkelige gravmæler i tidens løb er blevet påvirket af de vekslende kunstneriske moder, og det ville være lige så nærliggende at betragte gravminderne som udtryk for de åndelige strømninger, der har afløst hverandre i det danske kirkeliv, men det ser ud, som om forfatteren har haft svært ved at vælge mellem disse to synspunkter og derfor blander dem sammen. Hist og her presses materialets beviskraft alt for meget. Nutidens viden er endnu så ufuldstændig, at flere forklaringer er mulige.

Der kan således være en del at indvende mod bogen, men det må ikke overskygge de værdier, den indeholder. Det er den første grundige oversigt over de almindelige gravmæler i en velafgrænset del af Danmark fra vikingetiden til vore egne dage, og dens oplysninger vil derfor bevare deres værdi, når det gælder gravstenene på de lokale kirkegårde, ligesom de talrige billeder udmærket understøtter teksten. Også listerne over de forskellige typer fortjener at fremhæves, og det store arbejde, der er lagt i bogen, er ikke gjort forgæves.

Helge Søgaard

Kai Uldall: Billeder af dansk folkekunst. Folkeudgave. (Thanning og Appel, 1971). 127 s. 198 ill.

Med denne bog har den tidligere leder af Frilandsmuseet ved Kongens Lyngby fortsat sin flittige virksomhed i publikationer fra den folkelige kulturs område. Folkekunsten hører til det, der er yndet hos alle, der gæster

et museum, og der er i årenes løb skrevet så meget, at man skulle tro, at emnet snart er udtømt. Det gælder i hvert fald, hvad billedstoffet angår. Mange af illustrationerne i Kai Uldalls bog genfindes hos Jørgen Olrik i hans afhandling i Dansk Udsyn 1930 om kærestegaver eller i Axel Steensberg: Danske bondemøbler, 1949, og det er ikke i stoffet, man skal søge det nye, men i den klare redegørelse, der indleder billedserien. Den gør opmærksom på, at folkekunsten som forudsætning har et samfund med adskilte sociale klasser, og at forskellen mellem de forskellige egne folkekunst er betinget af den vekslende velstand og den hurtighed, hvormed impulserne udefra blev optaget og bearbejdet. Det mærkes, at forf. gennem et menneskeliv har været optaget af problemerne.

Ved ordet folkekunst vil de fleste forstå bondens kunst og kunsten hos bonden, når den er fremstillet til brug i hans hjem af andre. Det er særlig dette område, Kai Uldalls bog behandler med nogle få bemærkninger om folkekunsten hos sømanden. Det er her, folkekunsten finder sin største og smukkeste form, og det kan vist tilføjes den mest populære. Det rejser imidlertid spørgsmålet, om ikke byernes arbejdere og håndværkere havde deres folkekunst. Meget lidt er bevaret, men især i svendelavenes sager skimter man lidt af den folkekunst, der fandtes i købstæderne, med et særpræg, der adskiller den fra kunsten hos de højere lag. For arbejderens vedkommende er spørgsmålet vanskeligere at besvare. Der er ikke bevaret noget arbejderhjem fra 1870, der kan give en forestilling om, hvorledes udsmykningen har været, og hvilke retningslinier der er fulgt. Her findes en beklagelig mangel i nutidens viden.

Helge Søgaard